

WWW.UNILIB

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

СТРАЖИЛОВО

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 7.

У НОВОМ САДУ, 16. ФЕБРУАРА 1892.

ГОД. V.

ПЕСНИШТВО.

ЕЛЕГИЈА НА РАЗВАЛАМА КУЛЕ СЕВЕРОВЕ.

Путнице е обала цветних бисерне Ипокрене!
 Певај ми песму о тузи,
 Песму о болу вечном. Надежде вараху мене,
 Обманули ме друзи,
 Као блуднице-жене.

Садашњост моја је пушта, као пушта пећина нека,
 И у њој суморно звони мој слаб и празан глас;
 Прошлост је протекла моја као бурна планшеска
 река,

А с њоме радости моје као рајски један час,
 Као звук, изгубљен давно. За све, што беше лепо,
 За отаџбину, љубав и младог друга свог,
 Спокојство и дане своје ја сам жртвовао сено,
 И силе духа мог.

И све је пропало редом: завичај, љубав и друзи,
 На и топлина жеља и вера на и над;
 И ја сам остао самац. О појте песму о тузи!
 Смртно је моје тело разорен, празан град.
 С развала прастарих кула, где нема живота више,
 А где је некада Север подигао тврди стан,

Т. Северин, 28. јануара 1892. г.

Да с гордих бедема градских варварске гомиле
 брише,

Ја сањам бескрајно мрачан ал ипак драги сан:
 Сањам о вечном миру. О древни Северов граде!
 И ти си мумија једна, тело без духа свог,
 По теби навит се шири и тгусна змија се краде,
 И гавран суморно гракће с каменог врха твог.
 Крај влажних зидина твојих гомиле камења стоје
 И урна бачена лежи... И по камењу твојем
 Ја ступам уморном ногом, да име урежем своје
 На саркофагу том —

У коме почива живот минулих векова давно,
 И тријумф живота вечног. У мајеки ведри дан,
 Кад ветрић лелуја вреке ил шуми у вече тавно,
 Он живи лелуја покров и крени вечни сан.
 А доле Дунаво бруји и густи шуморе лузи,
 И смех и песма грми и живот трепти млад...
 О појте суморну песму, о појте песму о тузи!
 С уздахом ја је примам, с одјеком празан
 град.

Војислав.

ПЕСМА ЛАЗАНСКОГА.

Приповеда П. Жељски.

(Наставак).

III.

И три дана после тога затећи ћемо
 Ивана крај постељице малог Милоја.
 Дете тек што је заспало а стисло
 руку свога бабајка у својој. То је тако

бивало мал те не свако после по дне. Знало
 се то већ, да дете после ручка прилегне
 а успава га Иван. Малина док запиткује,
 запиткује па онда га наједаред са свим
 свлада сан но како је бабајка ухватио за

руку. *Иван* га држи чврсто те *Иван* мора час два почети, док лагано може извући руку а да се дете не тргне.

— Је ли заспао? зачу се сад *Маријин* шапат.

Она је тихо ушла била у собу и на прстима дошла до постелице.

— Баш овај час! одговори јој *Иван* шапућући па почне извлачити руку своју из детиње.

— Како само имаш толико стрљбења с дететом? Али за то те и воли. Ојутрос те цело пре по дне спомињао. Дobar си ти, предobar, *Иво*, и према детету и према мени, само којом срећом —

Шаптање јој се ту стало губити те *Иван* није разумео последње њене речи.

— Шта кажеш? зашта је он мало гласније.

— Ист! Лагано! Немој да пробудиш дете.

Погледом најнежније љубави материнске погледа у тај мах у спаваћиво дете.

— Рекох, како си добар па како вољни дете а и мени како —

— Шта ти је опет? Опет си нешто бледа. Шта се десило? Та буди већ једаред паметна, *Марија*!

Она се спусти на постелицу чело ногу детињих. Очију није скидала с *Ивана* а опет му је гледала у очи онако клонуло, онако подано, као да опет очекује милост какву од њега. Усне јој се једва мицале.

— Опрости ми, *Иване*! Ја сам по ново згрешила.

Руке су јој биле једна у другој па крилу и по њима се опазило, да је наишла на њу лака дрхтавица.

Иван у први мах није знао шта да каже.

— Но, па шта си радила? прошаће најзад механично, ни сам не знајући управо, шта хоће с тим питањем.

Чим ју је опазео онако бледу, обузела му је душу нека црна слутња, застрепио је, да ће опет бити крај миру и споразумљењу. Знао је напред, шта ће бити. Признања, кајања, суза, кршења руку и па завршетку обрицања и закљичања. Та није јој то сада првина, било је тога пре смрти првенчета им много, много пута.

— Но, шта си радила? погови о питање сад свесније, гласније и одређе није. Дођи к себи, *Марија*, умири се Видиш, може се дете иза спа тргнути. А ваљда баш није ништа тако страшно, да ту треба толико околишења. Говори, шта је. Биће лакше и теби и мени.

Узме јој руке с крила па је пође дигати с постелице. Она се и сама нагло дигне, падне њему око врата а сву је пређе језа. *Иван* је прихвати, притисне уза се и нежно је па ипак силом одведе од постелице до дивана. Ту је посади па и сам седне крај ње. Њена глава клоне на његово раме и уста се на једаред пађу тик уз његово ухо.

— *Иване*, опет сам му писала! једва јој сиђе с усана.

— Зар? тргне се он по у исти мах се и свлада те се не макне с места. Еј, *Марија*, *Марија*, ниси требала то радити. Та обрeкла си ми, заклела си ми се.

— Јесам, *Иване*, знам и кад! Ој, али да ти знаш, како ја патим, разумео би ме онда. Видиш, *Иване*, ја морам имати некога, коме да се изјадам, кад ме стегне јад и туга за мојим дететом, за одлетелим мојим соколом. Мени је тешко, *Иване*, веруј ми, страха ми је тешко, а одлакна ми, кад у писму излијем своје боле.

Иван је само слушао а није је ни погледао. Чисто га је страх било погледати у њу те је нетренимице гледао преда се. Чуо је и разумео сваку њену реч, али је осетио, да тих речи њених није кадар да схвати, да су му те речи чудне, нејасне, загонетне.

— Па за Бога, *Марија*, — прибраће се најпосле и окренуће се појзи, — ако је до тога, зар ти нисам ја ту па да поштено поделимо оно, што је воља божја? А не умем ли ја, у сухопарности и дрвњастости својој, довољно да ти дам утехе, где ти је мати, где отац? Ко те може већма љубити од њих двоје, ко на овом белом свету може боље схватити твоју тугу па ко јој боље може наћи мелема? Па зар ти баш ни најмање не оддахне, кад погледаш на *Милоја*, коме је твоја материнска љубав и брига нужна као кора хлеба? *Марија*, *Марија*, ја те не разумем.

— Ти не ћеш да ме разумеш, то је! Кад би само мало хтео промислити, појмио би ме. Како да ти то није јасно, да ни ти ни родитељи нисте у стању разонодити ме, развеселити ме? И ви сви плачете са мном заједно, та нас тишти заједнички бол! Па у место да ми одлазне, мени је онда још теже, кад видим, да и ви плачете, као и ја. Не, не, Иване, то мора бити други неко, који је о том кадар говорити хладно, мирно. Такав само уме дати разложне, основане утехе. А дете? Шта оно, невинашце, разуме? Да је бар већ одрасно! Ох Иване, та ја ово дете волим више него саму себе, дала бих за њ и живот свој, па ипак не могу да нађем потпуне утехе у љубави и бризи за њ. Мени је потреба, да се разговорим, потреба ми је, разуми ме, Иване!

Све се гушила у плачу и грчевито је кршила руке.

Он није знао шта ће. Види по њој, да говори из уверења, из најдубљег уверења, а не може, не сме јој дати за право, не сме одобрити то болесно умовање. И опет му дође жао ње, и опет му саучешће сломи вољу те остаде слаб.

— Умири се, Марија! стаде ју утишавати. Стрпљења само, па ћеш ти временом и сама увидети, колико неправде чиниш мени, оцу своме и матери и детету нашем. Још у тебе превлађује срце, страст, шта ли, но кад разум дође до власти, биће то боље! Само се умири! Видиш да сва дршћеш.

— Еј, шта ли сам ја Богу згрешила

те тако патим! Али да, имаш ти право Иване! Морам се опаметити већ једаред, не себи, него свима вама за љубав. Не ћу ти сад ништа обрицати, та толико сам пута дала реч па је и прекршила. Али видећеш, Иване, видећеш!

— Буди само мирна! О што је било то, да се тако скидаш? Добро, причекаћемо ми сви радо, ма још докле трајало. А кад си се, као што сад видим, чврсто решила, да буде, за цело не ће више дуго трајати. О море, како су ти очи исплакране. Да се дете сад пробуди па да те види такву, поплашило би се. Иди брже па се уми.

Чим спомену дете, трже се она па обрчке стане брисати очи. За тим погледа у мужа наједаред ведро, рече му: „Сад ћу ја одмах доћи!“ па изађе из собе.

У исти се пар дете на постељици промигољи. Отворило лепе своје очице па му поглед одмах пао на оца.

— Тата! Тата! кликне радосно.

Обрадовало се, што је тата данас још код куће. Иначе га после спавања никад не застане, него се тата врати кући тек пред вече.

— Мило татино! Зар си ми већ будан? одзове му се Иван и пође до постеље.

Било му некако чудно у срцу. И мило и тешко у исти мах. Чисто бесвесно клекне уз постељицу, пољуби дете у зажарени обрашчић па на једаред зајена из дубине душе.

Дете га само погледи па онда обвије ручице око његова врата и стане га љубити.

(Наставиће се).

ВЈЕРИНА ЉУБАВ.

РОМАН И. А. Гончарова

ПО ФРАНЦУСКОЈ ПРERAДИ ЕВЖЕНА ГОТИ ПРЕВЕО *Миливој Мансимиовић.*

ПРВИ ДЕО.

VII.

Утра дан, рано у јутро, пробуди тихо куцање на прозору Рајекога. То беше Марк, који је скочио кроз прозор.

— Баш не воли правог пута! мишљаше Рајеки, гледајући га, како се краде кроз врт и како га нестане у дрвећу поред понора.

Осећајући да не може спавати, пребаца Борице свој огртач и изиде у врт. Сунце још не беше изишло иза брегова, али његови зраци већ беху позлатили врхове дрвета; у даљини се сјаху поља, попрскана росом; јутарњи поветарац доношаше угодну хладовину. Ваздух се брзо грејао; видело се да ће дан бити топао.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

www.Свудал. започињаше живот, птице певаху весело и пролетаху са свију страна, тражећи себи доручак; пчеле и зоље зујаху околу цветова. Из даљине, с наше, чуло се мучање крава, а мало даље од њих ваљао се облак прашине, коју подизаше стадо оваца. Из села се чујаше шкрипање врата и луна кола, а из ражи певаху пренелице своје: пућ-пу-рућ! На дворишту беше већ започео дневни посао.

— Увек оно исто, што је било јуче, и што ће бити и сутра! прошапута Рајеки.

И погледавши лено на све стране, почеше се, зевне и на једаред осети симптоме болести, која га је мучила у Петрограду.

Тако се шетао неко време и туривши руке у џепове станае смишљати да опише тај осећај, који га је почео мучити. Случајно погледа према старој кући и виде, да су врата на њој отворена. Дође му воља да поближе разгледа ту кућу, коју је само на брзу руку видео, кад је ишао са Мартом, да види Вјерину собу. Уђе унутра и брзо прође одаје, које га опомињаху на његово детињство; а за тим, желећи да се мало забави изгледом на Волгу, пође у собу, која беше на њој куће. Погружен у себе, тихо и замишљено одгурну ногом врата. Она се отворише, а он задивљен застаде, угледавши у овој одаји живо створење.

На прозору стојаше девојка од својих двадесет година. Он је могао само са стране видети, јер она гледаше с напрегнутом радозналешћу у даљину, на Волгу и на ону страну Волге. Бело, скоро бледо лице, црна коса, црне светле очи и дуге трепавице — ето то је, што му на први поглед паде у очи. Девојка је непрестано гледала у даљину; чињаше се као да неког прати очима. За тим се показа на њеном лицу израз равнодушности; нагло пређе очима околину, за тим двориште и сило се трже, кад се окрену и њега угледа. На лицу јој се показа прво изненађење, које уступи место неодлучности, за тим незадовољност и на послетку очекивање.

— Сестрица Вјера! викну Рајеки.

Њено се лице разведри и поглед јој застаде на њему са изразом скривене радозалости и скромности. Борис се приближи, узме је за руку и пољуби је. За тим седоше код прозора, једно према другом.

— Како сам вас ишчекивао! рече јој. Ви сте мало дуго остали с оне стране Волге.

Он жезло ишчекиваше њезин одговор, да јој чује глас.

— Ја сам тек синоћ чула од Марине, да сте ви дошли — одговори Вјера.

Глас јој беше звонак, као у Марте, само много тиши.

— Бабушка је хтела да пошаље по вас, али ја сам је молио, да вам не јављају за мој долазак. Кад сте се вратили?

— Јуче после вечере сам дошла: бабушка и сестра још и не знају. Једина Марина ме је видела.

Наслонивши се лактом о прозор гледала је расејано око себе, па би тек по кадгод, више онако случајно погледала и Рајеког, који ју је међу тим чисто гутао очима и пазно јој на сваки покрет,

Као обично, на њега је учинила силан утисак ова нова врста лепоте. У Вјере не беше оне свежине, коју имађаше Марта, него нешто тајанствено, нека извесна дражест, која се не показује на први поглед. У сјају њених очију, у ненадном покрету главе, у одмереним и грацијозним покретима — и на целој прилици беше нешто, што ти освајаше душу.

— Наредила сам, да се скува кава, хоћете ли и ви пити са мном? запита га. — Преко у кући не ће се скоро пити: Марта устаје касно.

— Примам позив са задовољством, рече Рајеки, наставивши и даље изучавати њену физиономију, покрете, сваки поглед, осмех. Поглед њезин је час примамљивао, привлачио у себе, као у дубину, час је опет гледао оштро и проишчући. Опazio је, како би јој при смејању задрхтао подбрадак, за тим како јој се љуљао при ходању њен не бан танак, али красан струк, на послетку, да има некако мек и нечујан корак, као мачка.

— Нежно и загометно створење! мишљаше он. Колики контраст међу њом и њеном сестром! Она тамо је сунчани зрак, топлиота и светлост, а ова је — вечерња румен и тајна; као ноћ, пуна таме и варица, дражести и чудеса!.. Он се с љубављу уметника предаде новом и неочекиваном утиску.

— Вјера, јесте ли ме се кадгод сетили? запита је.

— Врло често; у осталом ваше име је увек у бабушкиним устима.

Он имађаше безброј питања за њу, па не знађаше где да почне.

— Ја сам већ био у вашој соби... извините моју индискретност... рече јој.

— Па овде нема ничега, опази Вјера, по-
недавно пакљиво около себе, као да тражи, да
није штогод оставила.

— Запета нема! Каква је ово књига? зашта
је и хтеде узети књигу из њене руке.

Она му је одмаче и метну је иза себе на
полицу. Он се засмеја.

— Сакривате, као оно некад рибизле у уста.
Дед покажите!

Она одмахну главом одричући.

— Аха, ви читате књиге, које се не могу
показати! рече он, шалећи се.

— Хоћете ли још каве? зашта га она.

— Молим вас!

Он устаде и прошета неколико пута преко
собе, трудећи се да отвори с њом непрекидан и
подужи разговор. Хтео је да јој се покаже какав
је, а и њу да упозна. Да дође до тога, трудио
се да нађе какву осетљиву струну у којој те јој
задаваше једно питање за другим. Но што се
више он журио и долазио у ватру, тим је она
постајала мирнија и хладнија.

— Слушајте, Вјера, можда се ви бојите мене?
зашта је, ставиши пред њом.

Она га није разумела, него подиже зачуђено
своје велике очи к њему.

— Да, настави он, ви ми изгледате збуњени,
заплашени.

По њеном проничном погледу увиде, да није
ни збуњена ни заплашена.

Питање је било глуно. То га разједи.

— Волите ли вашу бабушку и сестру? зашта
је даље.

— Без сумње их љубим.

— А мене? рече смејући се.

— И вас ћу такођер волети, ако будете
заслужили, рече истим тоном.

— А како се може заслужити та срећа?

— Не обраћати пажње на мене, не улазити
без мене у моју собу, не расхитивати шта волим
а шта не.

— Право је рекла бабушка, да сте ви горди,

— Запета? а којом приликом вам је то рекла?

— Ја сам имао намеру, да поклоним Мали-
новку вама и Марти, а бабушка рече, да ви то
не ћете примити. Је ли то истина?

— Мени је све једно, била она ваша била
моја, само да ја могу живети овде!

— Дакле ви љубите овај малини кутак и
стару кућу?

— Јесте.

— Онда дакле примате?

— Ако хоћете да ми продате... даћу вам
педесет хиљада рубаља.

— Тако опет не ћу ја.

— Па добро, ја пристајем, само да можемо
остати овде.

— Онда ћу дати, да се напише уговор.

— Хвала вам, рече му.

Пружи му обадве руке, а он је загрли и
пољуби.

— Хајдете са мном, па ћу вам показати
своје албуме, цртеже...

— Добро, ви идите напред, а ја ћу доћи ка-
сније.

Он пође натраг, бацивши у проласку још
један поглед на прозоре своје драгесне рођаке.

— Вјера Васиљевна је дошла! рече живахно
Јакову у предсобљу. Бабушка! дошла је Вјера!
викну пролазећи мимо бабушкина кабинета. Мар-
тице! дошла је Вјера! викну још једном код
степенца, које воде у Мартину собу.

Узвици, ларма, клицање, звека кључева, трча-
ње овамо онамо — беше одговор на његов глас.

Брже боље претражи своје карте, пашире,
пизесе у дворницу, поређа их по столу и не-
стрпљиво стане ишчекивати да се Вјера отргне од
загрљаја, миловања и расхитивања мајнице и Марте
и да дотрчи к њему, да настави започети разговор,
којем по његову мишљењу не би било краја. Али
Вјера никако да дође. На послетку се већ и раж-
љути и поче купити своје цртеже да их носи у
своју собу, кад ал врата се отворише и пред
њим се указа... Полина Карповна у хаљини од
муслина, гарнираној са плавим тракама.

— Господе Боже! мргодно прошапута Рајски.

— Bon jour! започе она, видим да ме нисте
оčekивали! Du courage! ја све разумем! — Шта
вам је то ту? ах, албуми, слике, производи ваше
музе! Ја сам још у напред луда за њима. Пока-
жите ми их, покажите! преклињем вас! Седите
овамо, ближе, ближе...

Покрије диван и неколико столица својом
сукњом. Рајски лепо зажели, да је тресе оним
кутијама и сликама. Он стаде, не знајући да ли
да брже изиде и остави њу саму или да се по-
кори својој судбини и да јој покаже своје цртеже.

— Немојте се устезати, будите само сме-
лији, говораше она. Дед'те, monsieur Борис, се-
дите овамо до мене, али што ближе!

Рајски се на једаред нервозно засмеја и седе
поред ње.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Тако ваља. Ја видим, да сте ме разумели... додаде она шапатом.

— Ова барем, рече у себи Рајски, кога је почела забављати стара кокета, ова игра комедију најивније и отворено, не крије се и не окружава се маглom, као Вјера.

— Имам једну молбу на вас, *monsieur* Борис. Да ме снимате!

Он јој не одговори ништа.

— Ви ћутите, дакле пристајете. Кад треба да дођем? Како треба да се обучем? питаше га она нежним погледом.

— Пустите ме, за Бога: морам на поље, на свеж ваздух!... рече он с досадом устајући и трудећи се да ослободи своје ноге из њених сукања.

— Ах, ви сте узбуђени: то је природно — да, ја сам то и хтела, да дођете у ватру! говораше ликујући и машући ланезом. — Кад ћете почети портрет?

— Ако ме не пустите, ја ћу викати!

У том тренутку се тихо отворише врата и Вјера се показа у њима. Она стојаше на прагу неколико тренутака, док је не спазисше. Прва је виде Кричка.

— Вјера Васиљевна! повика она, зар ете се већ вратили, ох, колико ли среће! *Vous vous*

manquiez! Гледајте само, ваш *cousin* је заробљен, као лав у кавезу!

Она пође да се загрли с Вјером, која посматраше са осмехом овај приказ.

— Ја вас већ одавна чекам! примети Рајски сухо.

— Са свим добро сам урадила, што сам се закаснила, рече са финим иронијом Вјера, поздравивши се са Кричком. — Полина Карповна је дошла баш као што треба...

— *N' est-ce pas?* потврђиваше Кричка.

— Она се боље разуме него ја, настави Вјера, и узевши два три цртежа погледа немарно сваки по неко време и остави их опет на сто.

— Како сам данас бледа! рече, ставивши пред огледало! Боли ме нешто глава, рђаво сам спавала прошлу ноћ; идем да мало одахнем. До виђења, *cousin!* Извините, Полина Карповна.

Говорећи ове речи изиде и упути се у Мартину собу.

— Сад смо опет сами! рече Полина Карповна, седајући на диван. Ходите, седите до мене али само што ближе!..

Рајски ћутећи зграби нагло цртеже, баца их у највећу кутију, залупи је и љутит изиде на поље, и не одговоривши ништа госпоњи Полини.

(Наставиће се).

О ЛУКСУЗУ.

ПОУКА ИЗ НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ.

(Наставак).

II.

Под луксузом се разумева у народној привреди и *уцето разметање и трошење у цели да другима уиаднемо у очи, е бисмо угнабљујући својој суети и похлепи за славом изгледали богатији и вићетији, развијање сјаја и блеска и несмислено рсцитање имања, не држећи се граница својих прихода, и у овоме случају зове се он раскош. По томе, што је лукеуз релативан појам и пространа обима, може он и различито да утиче, да је од користи и на штету, те су га, наглашујући његове светле и тавне стране, у различита времена то уздизали то опет осуђивали.*

Као ревниосни поборници лукеуза познати су из старог јелиског доба навластито *ешикуррејци*, а пре ових још присталице *киренејске школе*, а као жестоки противници *стојници*, а још више *киници*. Како су *стојници* у своме животу били врло умерени, то им се пребацивало, да они тим начином сметају живљем промету привредних добара те тако и вишем и бујнијем развитку саме културе. Против лукеуза дизаху поједини просвећени умови свој глас баш у доба највеће покварености и моралнога разврата, препоручујући умереност и простоту старијих времена. Међу те људе спадају и неки римски цареви, за ширења хришћанства нарочито познатији и

квени оци, па и средњи век у опште прожман једностраним црквеним правцем беше противан лукусу. Најзнаменитији противник лукусуа у новије доба је велики француски писац *Roussau* (Jean Jacques Rousseau)*

Браничи лукусуа особито новијих и најновијих времена указујући на то, да је лукусуз ствар релативна, сматрају га као неминовну последицу културе, која изазива нове пређе непознате потребе. О лукусузу су се разбистрили појмови тек у новије и најновије време и у томе има највише заслуге Енглеz *Ferguson* (history of civil society) и познати немачки писци народне привреде *Rau* и *Roscher*.

Разлози што се наводе за и против лукусуа, не тичу се толико самога лукусуа, колико светлих и тавних страна више културе а могу, према различним временима и приликама, и једни и други потпуно одговарати истини. Будући да је лукусуз релативан појам, то се он безуветно не може ни бранити ни осуђивати. У сваког народа и у свако доба било је лукусуа, само што је он према различним приликама и дејствовао различно. Код здрава и једра народа, који се правилно развија, и лукусуз је здрав, док се он у нездравих народа показује претежно са своје штетне стране.

Здрав је лукусуз те је људима и народима и од користи, где се уз потпуно намиривање потреба првог реда, намирују и такве споредне потребе, које улепшавају и олепшавају човечји живот, дижу и унапређују људе, народе и цело човечанство морално, умно и материјално.

Такав лукусуз развија радност, индустрију и трговину, оживљава промет, подстиче човека зарад намиривања виших и финијих потреба на већи и изданији рад, множи привредна добра, даје многим зараде, унапређује науку и уметност, диже душевну и материјалну културу.

Врле стране лукусуа излазе особито у оних народа на видик, где нема великих неједнакости у привредним добрима. Што су боље подељени народни приходи, тиме влада и подеснија и складнија постепеност у намиривању народних потреба. Где је, на против, народно имање одвећ неједнако подељено, ту се троши више на таште и уображене, него на праве потребе. Где је поред велике масе сиромашнога света сарамерно мален број богаташа, ту пролази обично скупоцена

* На име у делу: Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes.

лукусуа роба из иностранства а занемарују се производи домаћег рада. Велико и неоцењиво је благо за сваку земљу многобројан и имућан средњи сталеж, који напредан на материјалном пољу може да издаје и на споредне потребе, који посредује између класе богаташа и сиромаша те чини, да међу становништвом што се тиче поделе имања не зија тако дубок јаз.

Лукусуз је последица умножених потреба, које расту са културом. Али има ипак границе, где свака нова или појачана потреба престаје бити узроком и резултатом више културе, где се образованост изопачује у надри-образованост. Ту границу прекорачавају све оне миме или уображене потребе, које се косе о освештана начела праведности (морала) и о непогрешива правила здраве народне привреде, те су и за поједине људе и за читаве народе штетне и убитачне.

Неморалне су оне потребе где ко, на уштрб бољег и вишег душевнога бића, одвине угађа своме телу, повлађујући ниским нагонима и одајући се чулним уживањима, а занемарујући ум и срце, где мајушина мањина благује и живи рахат и у обиљу а на штету велике множине, коју притискује јад и невоља од сваке руке — а противе се здравим начелима народне привреде те су *неразумне* све оне потребе, где својевољни издатци за споредне ствари претичу дохотке, где се троши на ништаве, таште и на такве ствари, без којих се може бити, а на штету животних, преких потреба.

Примера таквог неразумног лукусуа наћи ћемо тушта у историји народа старих и нових времена а још више у животу појединих људи и сталежа.

Тако се прича, да су у Атини, за *Демостенова* доба, годишње јавне светковине народ скуље стајале него издржавање свеколике флоте, на којој се пак поглавито оснивала снага и сва будућност државе. У истој граду су и *Еврипидове трагедије* некад представљане са толиким сјајем и раскошем, да су прогутале више трошка него што је стао цео персијски рат, којим је испиан један од најлепших листова у историји старе Јелaде. Забрањено је било, шта више, под претњом смртне казне, предлагати, да се новци одређени за позоришне представе могу употребити за ратне потребе.

Такав *неразуман*, а још више *неморалан* лукусуз показивао се често у грозovitом облику

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

у Римљана. Окрутни власници приређиваху јавне представе амфитеатрима, у којима се на највећу еласт и уживање гледалаца по више стотина, па и више хиљада зверова, па и самих људи међу собом клало и мрцварило. И сам цар *Трајан*, који је иначе био велик владар, светкујући свој тријумф над Дачанима, дао је више од 11.000 животиња у амфитеатру поубијати и приредно је крваву борбу међу 10.000 гладијатора. На тај грозни луксуз, који баца тако тавну сенку на садашње човештво, није био ограничен само на Рим, већ је био распрострањен по свима великим градовима те огромне империје. Амфитеатрске игре постадоше Римљанима најмилија забава и потреба првога реда; њима жртвоваху

они радо и саму слободу, која је њиховим старима била скупоценија од самога живота. Тако су становници града *Тријера* (некадашњег *Augusta Trevirorum*), који од варвара би до основа разорен, молили, да им се пре свега успоставе на ново о државном трошку циркуске представе: сав други губитак ће они лакше моћи прегорети! Као страховит пример *неморалног* и *перизумног* *луксуза* из старог века може се навести овде и дело оног цара *Нерона*, који је Рим дао запалити на више страна а тога ради, да би имао верну слику и прилику некадашњег пожара града Троје те уживао у том ужасно-лепом позорју.

(Наставиће се).

Др. Ђорђе Дера.

У ЛАТИНИМА.

Пријатељу Милану Савићу.

(Наставак).

На Стубову тргу. (5. септ.)

Што се дању поштено нахођамо и као што ваља изморимо, а ми у вече папемо на овај привлачни „Стубов трг“, гдје се обично првијем мраком почне сав весело расположени Рим окупувати, да се наслуша добре музике и нагледа красног шаренила, што се туда разроји. Рекао сам већ, да је ова пијаца центар модерног Рима; сад још треба додати, како се она десила негдје у пола *Корза*, па тако својим простором просијеча најживљу римску улицу, гдје и по ваздан, а камо ли у вече, највише народа наврви. Те тако на овом тргу, како у вече први марш засвира, пастане најживља врева и тиска. Каване и пивнице поужикају своје електричне лампе, први дошљаци запосједну наоколо дрвене асталиће, надођу продавачице цвијећа, растуривачи мјеснијех новина, пуђачи најмовних столица, и за тињи час претвори се ова пијаца у жагорни мравињак. Ту ћеш затећи малог чиновника, обично сјетна и покуњена, који је дошао да при чаши пива заборави своје економске невољице; паћи ћеш младу и безбрижну швалицу, која је ту дошла, да своје чари на пазар изнесе, да се наужива граје и халабуке; паћи ћеш зрелију цуру,

од својих двадесет и пет до двадесет и седам година, која је дошла да ками мужа пађе, сада, кад су већ толики „мужеви“ њу тражили и налазили; златни су се спови давно распршали, удварачи све то рјеђи постају, примичу се крета „три крета“, па се ваља журити; а она се тако отмјено носи, тако мудро кочопери, да би невјешт човјек могао врло лако загрести. Ту је близу италијански парламенат, тако звана палата „di Montecitorio“, па, наравно, ни госнода посланици не изостају, а није их трудно међу свијетом распознаати.

Гле оног високог брконоу у цилиндеру, што је страга руке скупио, па се неким самоуважењем наоколо осврће, као да хоће да сав свијет о својој „утицајности“ увјери. То је врло поштовани госп. Н. Н., заступник вароши ***. А онај малашни трбушко, ћосава лица, што је о прелук дебео златан ланац објесио, па се клобуком размахује, да га чељад боље уоче, ко ће оно да буде? Како? зар још не погађате? Та то је часни заступник Х., члан скрајне опозиције, који даје вражја посла садашњем министарству. Њега у скуштину шаље врло важан срез из јужне Италије. По гдјекад се више њих у круг некупе, па гласно разговарају, само да па себе пажњу навуку; у осталом,

какви би то посланици били, кад не би савјесно лармали? По некад приступа к њима и који новинар, и онда је збрка готова. Започињу сто разговора, а не дочињу ни једнога; ћаскају о свему и свачему, најмање о озбиљним стварима. Не треба ни говорити, да ће тај новинар, како дома дође, сјести за писаћи сто и предати стрпљивој хартији добар дио тијех разговора, рушећи и пречињајући министарства, предсказујући политичке догађаје, критикујући домаће установе, казујући својим читаоци-

еполетима, са сабљцом, која им о плоча- ник звекеће, смјешкају се женскадији, а некијема чак и намигују. У осталом женскиња, које су за намигивање, има некуд и сувише; има их сваке длаке и језика, а спаљевене су свијем својствима најњежније котерије. Отмјене госпође, кад мимо њих прођу, премјере их презирно од главе до пета, док, напротив, њихови мужеви, као да их радије посматрају . . . . обратно. Неке су се од овијех „типа селица“ одале гајењу цвијећа, па несташно обигравају

Илија И. Вукићевић.

ма све, само не истину; а они ће му сјутра слијено вјеровати, јер како му не би вјеровали, кад га ево вечерас заједно са господом посланицима видјеше?

Прошетајмо се једном унакрет по цијаци, да продужимо наше студије. Војнички се добровољци пауне у својим стајањим одијелима, афектујући неку шаљиву маршијалност, по којој ћеш одмах распознавати младог адвоката, љекара, професора, правника; официри, са својим сребрним

око шетаћа, нуде им свој мирисави еспап, а богме гдјегод и силом намећу. Међу тим музика свира, живци се раздражују, свијет придолази, расте тиска, жагор, повлађивање; каване су дунком пуне, столови пред њима крцати; старо и младо, сиромашно и богато, све се ту слегло, да што веселије вечер проведе. Па како се тек погледи и осмијеси укрштавају! Госпође за асталима и пролазници, каћинерке и кицоши, што се пијацом шећу, стари знанци и страни пут-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

...које је сам случај ту панио — све се то смјешка и погледом милује. Мислиш чисто: сав се свијет зарекао, да заборави бриге и заповети, а можда и певље, што га сјутра чекају, и пастоји само да се бјегућим часом што боље окористи; па ти и пехотице падају на ум она два популарна стиха, у којима дједови данашњијех Галијанаца канда бјеху утврдили своју практичну философију:

Non curiamo l'incerto domani,
Se quest' oggi ci è dato goder.*

У томе ја, који сам овдје више ради мртвијех, но ради живијех дошао, не могу да се довољно начудим овом веселом погледу на свијет, овом перманентном карневалу, па се узалуд осврћем на големи стуб Марка Аврелија Антонина и по њему тувим славне подвиге овога великога ћесара. Тај глуви свједок, који са тога мјеста већ толико стољећа човјечије лудило посматра, не може да ме никако од овог веселог и живописног призора одврати. Прости ми, велики и мудри цару; који си нас стојичкој философији учио и земаљске сујете жигосао, прости, ал је ова људска менаџерија тако привлачна, тако красна! Ја сам иначе овдје прости гледалац, који се задовољава тиме, да своје очи »en artiste« на овим дивним римским љепотицама панари. Да красна ли соја, Христе Боже! Ја још никад такове крви не видјех. Има их, који мисле, да се старински тип боље сачувао у околници, и да су према томе љепше „Ро-

* Не гледајмо што ће сјутра бити, кад нам је данас просто да уживамо.

мањке“ (сељакиње из Ромање), које не ваља, кажу, бркати са Римљанкама. Та машите се, људи божји! Биле „Ромањке“ или „Римљанке“, ја вас могу увјерити, да у некијем моментима човјек лијеп да главу изгуби. Овдје женска љепота није никаква ријеткост, него је са свим обична појава, па опет те сваког часа изненађује. То није она обична, вулгарна, љепота, која те равнодушна оставља, ама љепота симпатична, која те лијепо у живац такне, љепота лична, дивно спојена са љепотом раста. Молим те, да ми безусловно вјерујеш, јер ово, што ти кажем, није ни најмање прећерано. Не само на овој пијаци, него и свуда по граду наплази човјек на ону привлачну, пуну израза љепоту, која би слаба човјека могла лако на такак лед да наведе. Ти гдјегод пролазиш мирно путем, осврћућ се мишљу на неку старину, коју си истом разгледао, или коју идеш да разгледаш, кад али наједаред испане из једног дућана убава женска глава; ти, мој Србине, лагано уздахнеш, на својим путем. Не постоји много, ал' ето ти друге; тек што си улицом савио, а оно се пред тобом створе два црна ока, којима би се и мртви у гробу обрадовао: дође ти чисто, да се заборавиш! Ти онда убрзаш кораке, па станеш бјегати колико те ноге посе, да умакнеш без бруке тој убавој папасти. Авај, браћо, чудне муке! Често сам пута у себи рекао, као да сам бо зна какву новост открио: е, сад знам, зашто је Рафајило тако красна лица сликао и зашто су тако лијепе његове богородице!

(Наставиће се).

Марко Цар.

УМЕТНОСТ.

СРЕТЕНСКА ЗАБАВА У СРЕМ. КАРЛОВЦИМА.

Укорист богословској књијници — коју богослови већ тако дуго очекују — приредила је овданиња малена по-вредна свирачка дружина *вечерњу забаву са играчком*. Да програм не би био једнолик, на молбу приређивача одазваше се још чувена већ уметница на гласовиру гђца *Или Добринковићева*

и богослови г.г. *Јован Протић* и *Бошко Петровић*. Забава ова била је врло лепо посећена, за те-скобну саборску дворану и сувише, добровољних прилога пало је доста, те ће, по свима изгледима судећи, богословска књијница добити овим прилогом јак камен-станац својој будућности.

Но ја нисам рад да говорим о богословској

УМЕТНИЧКА БИБЛИОТЕКА

О том ће бити другом приликом згодније. Него, како ова вечерња забава има значаја по музичко кретање у нас Срба и како је у „Стражилову“ дато и уметности места и почели се већ доносити и извештаји у том правцу, то сам рад да са те стране прозборим о овој забави.

Код нас Срба неговала се музика до данас скоро само у једном правцу, *песмама*, и можемо рећи да смо леп напредак учинили. Повелик број певачких дружина, од којих неке стеконше већ леп гласа, упознаше нас са многим знатнијом умотворином наших песмотвораца, којих, хвала Богу, имамо приличан број, а којима би се и већи народ подичити могао. — Мање се неговала музика *свирком*, а и што се неговало, то је скоро искључиво било на *гласовиру*. Почетак склапању *свирачких оркестара* дала је тек новосадека српска гимназија приказивањем музикалних драма, при којима су ђаци и певали и свирали.

Као одјек на тај поклич новосадеки, коме ће се за цело и са других страна одазвати, ема трамо и ову малену карловачку дружиницу, која је од скора постала и лепо почела напредовати.

Како је програм, осим две тачке, чисто свирачки, те према томе спада у ређе појаве, и уз то сведочи о похвалном покрету, да се и у овом правцу негује музика, то држимо да је треба са мало више речи пропатити, но само кратким регистровањем.

Програм првог дела ове забаве састојао се из осам тачака. Био је леп, можемо чак рећи и одабран — но кад га узмемо као целину, онда нам изгледа не друкчије, него као изложба лепих, али све *туђинских* производа. Осим три тачке, од којих једна не спада у музику, биле су то све стране умотворине. Ту је био заступљен и Шопен, и Доњцети, и Бетовен, и Шуберт и Обер, а српску уметност заступашу — *Тоша Андрејевић* и *Велимир Сперњак*! Немамо ништа против оних великана у страној музици, Андрејевићев „Зора“—марш постао је доста омиљен, а лепо је забавила публику и Сперњакова смеса српских народних песама, али, али — са оваким програмом, као Срби, ипак морамо бити незадовољни. Да где је Маринковић, па Јенко, Топаловић, Толдигер, Пачу и многи други?

Музика у Срба моћи ће се развијати само на *народном* темељу. Негујући туђу, ми ћемо добити неколико „вештака“, ми ћемо се моћи баш озбиљно дивити „прецизи“ „завањању“ и

пог „тешког“ комађа, али ма колико све то комађе било „тешко“, савршено у погледу „техничке обраде“ и како се то све каже музичким језиком, коме ја писам тако вичам — ово никад не ће моћи имати утицаја на српско ухо, никад не ће моћи постићи толико жељено „развијање лепог укуса“ и „оплемењивање срца и душе“. Публика ће вазда остати равнодушно расположена према њима, као што је то најбоље доказала ова вечерња забава. Крајње би време било, да озбиљније приђемо уређивању тих програма, јер тек ваљада није овим забавама само то главна сврха, да се публици изнесе велик труд приказивача. Ми држимо да има и *више* неке сврхе, које међу тим никад не ћемо постићи, ако и даље будемо овим путем ишли.

Епо Хрвати хоће да оснују „хрватску школу“ у музици. Ми не знамо, да ли то већ данас може имати смисла, али Хрвати, ако и не отворе „хрватску школу“, могу бар, тежећи тој сврси, упознати себе, своју јачину, а колико би тим добивено било, држим, да није нужно много говорити. Кад бисмо и ми прво своје упознали, онда бисмо већ могли, по узорима страних признатих школа, дотеривати и свој укус у музици. Данас то чинити — штетно је.

Регавши своје мишљење о програму у целини, могу сада прећи и на поједине тачке неговне.

О појединим тачкама, које су изводили наши дилетанти, не ћу говорити посебно, него узевши све четири тачке укупно (Српска зора, марш од Тоше Андрејевића. Потпури из опере „Il fuoco di San Domingo“ од Доњцетија, Pas de deux од Обера, смеса српских народних песама од В. Сперњака морамо похвалити *добру вољу* и *приличан напредак* за кратко време, од кад ово друштво постоји. Желимо вредним свирачима да не застану на започетом путу, на ком их признање обилато награђује, и да дружину своју мало више прошире. За успехе од трајније предности и сушине је ово мален збор (броји сега седам чланова). Иначе су имали, због велике врдућане у дворани, доста неврлике са шестоментима.

Као што сам већ на почетку споменуо, са деловала је и госпођица Ида Добрињковић. Свирала нам је *тешку полонезу* од Шопена, са вештицом, какву јој признадохмо да јој стручнији оцењивачи, но што сам ја. Али држим

да госпођици Иди не ће бити криво, ако речем, ^иида је мало ко разумео. Куд и камо је био друкчији израз на лицу слушаца, кад се под лангом и окретном ручницом захори је звуци кола, које тек тога дана видесмо, да се даје и на гласовиру и те како лепо одевирати. У знак захвалности поднео је госпођици Иди приређивачки одбор красну киту цвећа, а публика јој је изјавила своје признање одушевљеним аплаузом. Хвала јој и с наше стране.

Г. В. Сперњак, свирао је на вијолини уз гласовиреку пратњу гђе Иде Добришковићеве сонату* од Бетовена. Г. Сперњак свирао је као „мали вештак“, али као што ни Шопенова полонеза, тако се ни соната Бетовенова није могла дојмити срца публике, па како је трајала уз то неких петнаест до двадесет минута, то је прилично заморила слушаоце. Иначе г. Сперњаку иде највећа заслуга за ово вече. Он је управитељ дилетантског збора и према томе је највише морао да уложи труда. Госпође карловачке, које је он и са друге стране знао обвезати, наградише га за то лепим венцем.

Круна пак свију тачака било је певање младога басисте г. Бошка Петровића. Он је својим лепим и звучним басом, који је већ добро познат у Н. Саду, Панчеву, Митровици и другим местима, красно отпевао уз пратњу (онет) гђе Иде (и онет јој хвала!) Шубертова „Путника“. На бурно захтевање отпевао је г. Петровић Зајчеву лепу песму „Устај, вило“, у којој се још више допао слушаоцима, јер је с једне стране песма и текет рођењу српском уху, а с друге

* Коју? У:

У Срем. Карловцима.

стране песма је згоднија за обим баса Петровићева.

На послетку не смемо, а да не пропратимо декламовање г. Јована Протића. Г. Протић настакао се као један од бољих декламатора и декламовање му се и овог вечера допало (декламовао је „Гуслареву смрт“ од Змаја). Но ми би му ипак могли нешто посаветовати. Декламатор ваља — ако је рад да што верније прикаже мисли и осећаје песникове — да се уживи у песму, коју приказује, али никад не треба да се и сувише заборави и да даде одвише маха гестикалацији и гласу, као што је на појединим местима било са г. Протићем, јер онда декламација прелази у глумљење, а глас губи своју боју, те слаби ефекат и оном, што је добро приказано.

*

Оволико сам имао да речем о првом делу ове забаве. Гостију, као што сам већ рекао, било је у лепом броју и из места и из околине. Осим тога посетно је ову забаву и Његова Светост, ерп. патријарх Георгије са Високопреосв. г. Никанором, епископом темнишварским, сав двор и сви скоро наставници на богословији и гимназији.

Други део испад је весело као обично, по о том би свака млађана тошћа више шта умела казати, по моја маленкост.

Чист приход, који ће припасти богословској књијници, изнеће, кад се одбију сви трошкови, око 400 форината.

На завршетку нека је искрена хвала приређивачима и помагачима а нарочито гђици Иди Добришковићевој.

Душан Котур.

КЊИЖЕВНОСТ.

ИЛИЈА И. ВУКИЋЕВИЋ.

Знам за цело, да сам угодни многим читаоцима „Стражилова“ од пре четир и пет година тим што им у јављивљем броју приказујем једно младога даровитог приповедача *Илије И. Вукићевића*. Биће тим читаоцима за цело мило, да виде једног писца, чије су две приповетке у „Стражилову“ године 1887. и четир год. 1888. још читали. На биће им мило, да чују што је о њему, нарочито шта је од ове доба за ове мисли, три године радио и приредио српској јавној књијезности.

Илија И. Вукићевић, по ружету свом предавач на трећој државној гимназији у Београду, још је са свим млад човек. Родио се године 1866. од оца Ивана и матери Софије. Како му је отац био државни званичник — био је судија — премештан бивао сваки час, то је Илија и основне школе и гимназију свршио по разним местима у Србији. У Београду је год. 1888. свршио велику школу и од ове доба учитељује. 1887. године, дакле још ¹ почео је и јавност износити своје ре

„Стражилову“ те године а патнисе јој је „Комшије“. Још се и данас живо сећам, како је то било. Рукопис ми је тај послао његови мој пријатељ Дан. А. Живаљевић, на чији суд ја врло много дајем. У пропратници није баш Бог зна како препоручно ствар те сам ја е нешто мало неоверења, као што обично узимам у руке радове почетника, латио се да рукопис прегледим, у уверењу, да га не ћу ни дочитати. Виће ми, као велим, доста и две странице. Но кад прочитах две странице, не стадох по на душик дочитах до краја. И онда изведох новог младог приповедача пред српску читалачку публику. Догод ми је „Стражилово“ излазило, био ми је Илија И. Вукићевић веран и вредан сарадник те су у мом листу онда угледале света још ове његове приповетке: „Све сам знаш“, „Јемац“, „Прво унуче“, „Под багремом“, „Свој грех“. После је године 1889. саопштио у „Јавору“ шалу под натписом „Најбољи лов“ и исте је године био најплоднији. Те су му године изишле у Живаљевићеву „Колу“ две, и то: „Је ли жив?“ и „Над гротлом“, у „Отаџбини“ такођер

две: „Два растапка“ (у 87. свесци) и „Подевојче“ (у 92. свесци), и у „Босанској Вили“ једна: „Кад није суђено“. Године 1890. штампано је у „Отаџбини“ једну, и то: „У новој кући“ (у 100. свесци) и у „Босанској Вили“ једну: „На месечини“. Ове године је у јануарској својој свесци „Отаџбина“ дошела нову причу Илије И. Вукићевића под натписом „Мала погрешка“. Чујем, да има и у „Одјеку“ негде једна под натписом „Граничари“ но та ми није позната.

Илија И. Вукићевић врло је вешт приповедач и ма да му се на причама види утицај Л. К. Лазаревића и целе тријаде млађих наших приповедача: П. Адамова, Сима Матавуља и Јанка Веселиновића, ипак се не може порећи, да у њега, нарочито у цртању типова из паланачког живота у Србији, има нешто особено, самосвојно, по чему ћеш га одмах познати. Обликом можда још не влада свугде потпуно, али је за то у причању жив, пријатан и ненаметљив.

Некрено му желим здравља и воље за рад, као и до сада, па да се српска књига подичи њиме!

Јован Грчић.

БРАНИЧ СРПСКОГА ЈЕЗИКА.

1. У 8. бр. „Нашега Доба“ има од уредника примедба, која гласи овако: „Наши књижевници, особито новинари, и с ове и с оне стране Дунава и Саве, уместо „објед“ пишу често, мал не понајвише, „обед“, желећи зар ту реч догнати на калуи источног говора. Такво је писање по мом мишљењу неупутно и неправилно, јер „објед“ долази од „објести“, а не од „об-ести“, дакле је неправилно „обед“ као што и „ести“ уместо „јести“. Ни у Вуковом речнику није друкчије него „објед“ и „обједовати“. Г. Живановић добро би учинио, да и ову реч по старославенском корену објасни.“

На први поглед мислио би човек да има право писац ове примедбе. Али кад се ова ствар узме боље на око, онда ћемо видети да није тако. Глагол *јести* гласи у старословенском језику *јести*, а постао је од *ѣсти* (корен *ед*). Кад се у *ѣсти* *ѣ* прејотује, што мора бити, онда се *ѣ* мења на *а*, те добивамо *јести*, као што се и у *бѣжати*, *дрѣжати*, *лежати*, *млѣжати*, *стојати*, *слѣжати* *ѣ* мења на *а* после палатала. Али кад дође препозиција, која се свршује на сугласно, пред глагол *јести*, онда оно *ј* у *јести* нема места, јер глагол *јести* првобитно је гласио *ѣсти*, као што се види из *сѣн-ѣсти*, *из-ѣсти*, а не *сѣнјести*, *изјести*. Ако се пак препозиција свршује на вокал, онда *ј* долази на видик са променом *ѣ* на *а*

и. пр. *најести*, *објести*, *појести*, *вјести*, *оујести*. У српском језику место правилнога *а* после *ј* долази *е* и. пр. *најести*, *објести*, *појести* па и сам прост глагол *јести* место *јести*. Али то *а* долази и у српским неким облицима, који долазе од *јести*, као: *јад* Kummer, *јадовати*, *јадковати*, *јасле*, а овамо опет *јед* Gift, Zorn, *једовит*. Ово смо морали казати унапред, како бисмо се могли оријентовати при тумачењу *објед*. *Објед* и *обједовати* не долази од *објести*, јер *објести* гласи старословенски *обѣјести*, зато *објести* се: *објед* се мора гласити тако у свима дијалектима српским, јер нема *обѣјести* *ѣ*. *Објед* долази од *обѣдъ*, *обѣдати*, *обѣдовати*, а у тим речима дошла је *об* препозиција на сугласно на *ѣдъ*, *ѣдовати*, где нема места *ј*, јер се препозиција свршује на конзонант као и код глагола *изѣсти*. Пошто глагол *изѣсти* има *ѣ*, то мора гласити у српском језику по дијалектима *изјести*, *изести*, *изисти*: *изједел*, *изедел*, на тако исто и *обѣдъ*, пошто има *ѣ*, мора гласити у српском језику по дијалектима *објед*, *обед*, *обид*, *обједовати*, *обедовати*, *обидовати*, ма да у Вуку само долази *објед*, *обједовати*. Што у Вуку долази само *објед*, *обједовати*, то је знак, да се те речи говоре само по југозападним крајевима српскога народа. Па као што се каже *изјелица*, *изелица*, *изилица*, *изијешити*, *изешан*, *изишан*, јер је тим променама у дијалектима

ерпским знак старословенско *ѣ*, то онда и без икаквога доказивања мора обѣдъ имати облик по сва три дијалекта само зато, што има *ѣ* у речи обѣдъ. Кад би у старословенском гласило место *обѣдъ обидъ*, онда би у српском морало гласити *објед* у свима дијалектима, као што би хтео писац примедбе. Али у старословенском постала је та реч од *об-ѣдъ*, то онда у српском језику без сваке сумње мора гласити по дијалектима *објед*, *обед*, *обид*, ма да у Вукову речнику има само *објед*.

2.) Ја ћу под натписом „Бранич српскога језика“ говорити и о другим стварима, које баш сасвим не спадају овамо, али стоје у родству са „Браничем српскога језика“. Тако н. пр. у државном издању српских народних песама од Вука Караџића стоји на крају књиге ово: „Није бележено него је остављено да се овде напомене да су сви наслови и напомене песама Јб писани по југозападном јужном говору (Ђевојка, Ђевер и т. д. и без *ѣ* (оће, вале, грије).“ Дакле *Ђевојка*, *Ђевер* по југозападном говору? А ја бих рекао да је то по јужном говору, као што каже Вук, или по „срцеговачком“, као што каже Будмани, а по југозападном је говору, као што каже Вук, *Ђевојка*, *Ђевер*. А тамо се вели по „југозападном јужном“ говору!! Нек се, само говори. Боже мој! да је Хрватима српских Вукових народних песама да издају, каквих би ту било дивних предговора и поговора. А ми се зналимо, кад их издајемо. Ми ћемо можда другом приликом о овом издању коју рећи.

3.) У 7. и 8. броју „Просветнога гласника“ штампане су „Лекције“ за други разред. Те лекције удешене су по новом плану, али ништа друго нису него проста преживања синтаксе Стојана Новаковића. Знаменито је, да се писац тих лекција угледа на класичне филологе, што се тиче техничких израза, уместо да се класични филолози угледају на њега. Писац тих лекција

Карловци.

тако је грабљив да захвати из Туроманове граматике латинске ма који израз, не гледајући, из којег је издања он то захватио. Тако је из старог издања Туроманове лат. граматике захватио овај израз: „*Особне именице* су имена појединих лица, животиња, земаља, места, брегова, река и т. д.“ Њему су *особне* именице: Шарац, Јабучило, Београд, Ниш, Мишар, Морава. Он не зна да је Туроман, наш највећи класични филолог, заборавио на старо издање своје граматике и да *nomina propria* назива властитим именима у новом издању. *Особне* именице значило би пре *Personalsubstantiva* и онда ваљда не ће бити Магарчево брдо и Попокатепетл *особне* именице! Туроман је показао да штудира Даничића и да му је Даничић боље познат него ономе, који се спремао баш за српски језик, и који се силом бацака, али забадава, кад из сваког реда његова вири голотиња. Кад Даничић *nomina propria* назива властитим именима, онда ваљда треба то да зна пре српски филолог од класичнога филолога. Али шта видимо ми овде? Ми видимо још да српски филолог набирчи по старом издању латинске граматике и шта панабирчи? Зелен греш као лед.

Тако се исто чудимо, да је „*именице вештаствене*“ *nomina materialia* заграбио из латинске граматике на ћути. „Кад старославенско *вешть* гласи чешки *věs*, а горњолужички и доњолужички *vjes*, онда ваљда не ће бити *вештаствен* српскога обличја.

Ја ћу се на лекције из српскога језика повратити други пут, што се тиче саме ствари, и показаћу да су проста преживања синтаксе Стојана Новаковића.

4.) У истим лекцијама долази на сто места облик „*добијџу*“. Немам „Наставника“, али се сећам да је у њему ова ствар расправљана. Чудим се, да наука у „Наставнику“ није се прицепила на разум писца „Лекција из српскога језика“.

Јован Живановић.

К О В Ч Е Ж И Ћ

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

Српска Краљевска Академија. *Своменик* XIV. Причање Петра Јокића о догађајима и људима из првог српског устанка (1804—1813.) Записао М. Ђ. Милићевић. У Београду у државној штампарији краљевине Србије 1894. — 4. стр. VIII. и 56. — Промле — 1891. — године извршило се пуних четрдесет година, како г. М. Ђ. Милићевић

писце и богати српску књижевност, јер је сваки његов, па и најмањи, рад добит за српску књижевност. Осим тога, година 1891. спада међу најплодније године овога најплоднијег српскога писца. У прошлој години пружио нам је г. Милићевић три књиге, које су врло важне својом садржином. У првој, у подужем низу прича, приказује нам кнеза Милоша и као владара и као човека. У другој —

„Јовану Бату“ — дао нам је леп један табло, на коме је јасним и живим бојама насликан један отац и домаћин и једна потпуна српска сељачка породица, из које се извио писац „Кнежевине“ и „Краљевине Србије“ и толиких других одабраних дела Оваких књига, као што је „Јован Бан“, желели бисмо имати што више, јер оне, колико су год забавне, толико им је важнија морални и дидактични значај. У трећој пак, чији натпис исписасмо пад овим ретцима, налазимо помена и бележака о многим и многим заслужним људима, на чијим се костима почела обнављати Краљевина Србија; и о догађајима, који су или те људе позивали, или су их ти људи изазвали својим радом. Ова трећа књига у неку руку чини целину са „Кнезом Милошем“, јер док се у тој говори о Кнезу Милошу и његовој околини, у овој се прича о Карађорђу и људима, с којим је он радио. — Пре но прикажемо саму књигу и њену садржину, не ће бити на одмет да јој прикажемо њеног творца и како је она постала. Петар Јокић — пише г. Милићевић — „Још пре устанка, био је Карађорђу близак, а од устанка није се, готово, ни одвајао од њега. Најпре је био његов момак, а после *буљубаша* његове гарде, његове најодабраније војске. Поред одлична дара за послове војничке, Јокић се је одликовао и великом разборитишћу у суђењу; и човечности у поступању. — После устанка од 1815. вратио се је у Србију, и Кнез Милош га је поставио за судију окружном суду ваљевском. Кад је, због старости и слабости, стављен у пензију, отишао је у Топољу, и онде је живео до смрти“. О постању пак овог Јокићева причања, г. Милићевић у предговору овако пише: „После неког времена сјехем у Београд и видим се с г. Гаврилом Поповићем, архимандритом, који бејаше члан Друштва Српске Словесности. Њему кажем да старца Јокића зна врло многе догађаје из првега устанка, али, ердит на некога, неће да прича што зна; него би добро било да Друштво Српске Словесности напише Јокићу једно ласкаво писмо, па да му то писмо запечаћено однесем ја. Може бити да би га то одобривољило да пристане причати ми што зна. — Све се то и уради тако. — Вративши се у Топољу, ја однесем старцу под печатом писмо од једине у оно доба научне дружине у нас, отворим га пред њим, и прочитах на његово велико задовољство“. — Јокић је тада почео причати г. Милићевићу, или боље рећи казивати му у перо, а све што би написао, то му је морао доцније прочитати. Ово је причање г. Милићевић почео бележити 17. новембра 1851. а довршио 13. априла 1852. године, т. ј. на једанаест дана пред Јокићеву смрт. „Написавши кратку биографију Јокићеву“ — наставља, г. Милићевић — ја је, заједно с његовим причањем, поднесем Друштву Српске Словесности ради штампања. Е, али је једна мука била измамити од старца ово казивање, и ставити га на хартију, а после су искреле две муке: да се то штампа“, јер ондашња цензура није допуштала да се цело рукописе штампа, те је ето овај рукопис од 1852. године, па све до пред крај прошле, чекао да се обелодани. Штампанњем овог причања, и ако мало доцније, опет се бацила многа зрака праве светлости на ондашње време, људе и догађаје. Јокићево је причање просто и једноставно, те је о свакој личности и о сваком догађају казао оно, колико је знао и колико се сећао, а највише се позабавио самим Карађорђем, што је и природно, јер се око њега све окретало. Испрчао је Карађорђево рођење, ње-

гову младост, женидбу и све мене у његову животу до онога дана, када га изабраше вођом народнога устанка. И ако Јокић у своје причању обухваћа готово цело устаник, најјаче су истакнути догађаји, који су устаник изазвали, подизање народа на оружје, прва заклетва, набор старецине и први сукоб. Ово ваља да долази отуда, што је Петар био сведок свима тим догађајима, док је, доцније, када се устаник разгранао, много што шта морао прдети по чувењу. Нама се чини, да је у овоме причању најважније то, што је Јокић врло објективно судио о људима и догађајима и што је изрекао заслужену похвалу и прекор, а то је најпрече за оцену ондашњих људи. Истина сам г. Милићевић напомиње, да је: „пред крај причању, као што се и по самоме текету може опазити, старца био нешто особито једак: биштрије је судио о људима него у почетку, и никако није пристао да каже: *ко је крив за погибију на Каменици, ма да је знао*“. — Ова биштрина при крају занета пада у очи; али је тешко за то замерати Јокићу, јер је његово племенито срце морало дати одушке праведноме гневу, када се сетио, да је тешком муком и грдном крваљу окућена кућа пропала због раздора војвода!... — При крају причања долазе „Имена Срба, који су се борили за слободу своје отаџбине“, ну ово није прост регистар имена и презимена, него и налазимо многу драгоцену цртицу и многи леп прилог за познавање ондашњих људи и њихових међусобних односија. Овај друга део свога причања Јокић је завршио овим речима: „Сви ови људи, које сам у свим нахијама поменуо, баш су се трудили, баш су гинули, и јадне и жалосне муке подносили за ову земљицу. Они су заслужили да их свако српско дете слави — Може бити да сам многе и заборавно поменути, али су ови баш заслужни, које сам поменуо. И за њих могу посведочити пред самим Богом, а за друге посподије не знам! — Ја сам казао што сам знао, али сам многе и поборавао. За то се не треба ослонити само на моје казивање, него треба питати и друге. Ко је ближе био, боље ће знати, како је што било“. — Последње Јокићеве речи врло су умесне, јер када бисмо имали више оваких бележака ондашњих људи, тек тада бисмо дошли до праве историје првога устанка Г. Милићевић у својем „Поменику“ пише, да је и Баталска (Лазар Арсенијевић) оставио своје „Мемоаре“ о историји Србије од 1804. до 1812. године, „који се сада налазе у Дра Николе Крстића, члана државнога Савета“. Мислимо, да би и ове мемоаре требало штампати, тим пре што је пок. Баталска за штампање истих оставио 100 дуката. У нади, да ће и ови Баталски мемоари што пре угледати света, ми смо захвални г. Милићевићу, што нам је обелоданио причања Петра Јокића, која је овде онде и он по којом напоменом пропратило.

Београд. Д. А. Ж.
Ljetopis Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1891. Šesti svezak. 8° стр. 193. Ова књига нам износи поуздане податке о јаду и животу хрватске Академије у прошастој години. Покровитељ Академији је Штроедајер, председник Јосип Торбар. Предстојници: епидемиолог разреду Ф. Рачки, филоз.-јуридичком др. Фран. Врбанић, матем.-природ. Карло Захрадник, тајник Богослав Шулек. Почасних чланова беше 6, правих 29 (12, 8, 9 по разредима), дописних 36 (21, 5, 10). Умрла су два дописна члана (др. Ромуадо Хубе; чувени полски правнички новосничар, о

kojem ima u ovoj knjizi na str. 127—146 nekrolog od Rач-
 ušića. — Густав Венцел професор будимпешт. свена-
 уштва) и један почасни (Миклошић). — Приходи у про-
 шастој години износе 19.581'88 фор., расходи 19.012'30 ф.,
 сувишак 569'58 фор. Укупна заклада академијина износи
 413.008 фор. 72½ новч. не рачунајући овамо куће у За-
 гребу и Копривници. — Академија је издала прошасте год.
 пет књига „Rada“ (књ. СIII—СVII), XXIV-ту књ. „Star-
 la“, XVIII, књ. „Starih pisaca“ (Pjesni razlike Dinka Ra-
 čine, спремно за штампу М. Ваљавић.) Monumenta srec-
 vantia hist. Slav. merid. vol. XXII. (С. Љубић, близу 500
 цсправа о одношају јужнога словенства и млетачке репу-
 блике од 1453—1469. год.), опширну студију Таде Сми-
 класа о ослобођењу Славоније од Турака и споменике,
 који се тичу Славоније од 1640—1702 год. и још нека
 посебна дела. Ове год. изашла је 12. свеска великога реч-
 ника, који уређује Пјеро Будмани. Њом је свршена III,
 књ. овога огромнога дела; 12. св. обухвата рени од „мудо“
 до „непрекрајати“. — Овим радом је Академија коракнула
 и у овој 24. год. својој један одлучан корак својом зна-
 менитом задатку. Најјачи је без сумње њен рад на петра-
 живању историје и језика нашега. И на тим пољима се
 у главном ради око прибарања градива. Југосл. Акад. је
 сретна, што је одмах у почетку својем дошла у руке ро-
 долубивих и спремих а при том неуморних људи, који
 јој правац даше те и ако су јој и умне и материјалне
 снаге скромне, напредује она полако али поуздано. Поли-
 тичка поцепаност јужнословенских племена повлачи за
 собом и ценкање научних снага. За све научнике јужно-
 словенске можда би била довољна и једна академија. Ова-
 ко има само наш језик две (хвала Богу! јер до пре не-
 колико дана и три!). Али кад ипак није, могу те две се-
 стрински поделити заједничко поље, нека само тако озби-
 лно схватају свој тежки задатак, као што схваташе досле
 Југословенска, па ће наша наука процветати. Т. О.

lagić V. Slavorum carmina epica selecta. Edidit — —
 Sumptibus seminarii slavici Vindobonensis. Vindobonae. 1892.
 — 8° 96. и 1 а. — Под овим насписом издао је професор
 Јагић избор словенских народних песама за своје ученике
 а о трошку словенскога семинара на бечком свеучилишту;
 њиме су се већ у неколико служили још прошлога годи-
 шта, а летњег семестра, његови ученици читајући и пре-
 тресајући у семинару под Јагићевим насловом лепе поједине
 народне песме из словенске градине. У ову збирку ушло
 је по пет епских песама: руских, бугарских и српскохр-
 ватских, по три епсколирске: малорушке и чешке, четри
 пољске и једна словеначка („Крај Мајжаз и турскеј воји“).
 Ову збирку краси од наших песама: Жендба краља Ву-
 кашина, Урош и Мрљавчевићи, Косовка девојка (све три
 из Вука), Marko Крајчевић i брат mu Андријаš i Radosav
 Siverinae (из Хекторовића). Овај избор песама добро ће
 доћи сваком почетнику, као и сваком оном, који жели да
 се упозна с леним представницима народнога словенскога

песништва. Јагићева „Specimina“, од којих је у штампани
 друго — — проширено — издање, служе као читанка ста-
 рих словенских текетова, а ово ће служити као читанка
 лених народних словенских песама.

Беч.

Б.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— Мил. Павловић, предавач у гимназији у Нишу,
 јавља да је дао у штампу дело под насписом „Живот и
 књижевност“ и позива на претплату. То су, вели „психо-
 логичке штудије из срп. књижевности“ а нада се „одзиву
 претилате од стране пријатеља српске књиге.“ Књига ће
 изнети до десет штампаних табака а стојаће овде за нас
 50 новчића.

— Војислав Д. Рашић, правник у Београду, јавља, да
 ће његово јавно предавање, које је држао у Великој Школи
 (кад и којом приликом?), бити допуњено и општањено
 под насписом „Клефте и Сулицоте“. Књига ће изнети на
 девет штампаних табака и биће готова до половине овог
 месеца. Писац препоручује своју књигу „свакоме, ко хоће
 ближе да се упозна са новијом историјом грчког народа“
 а „и сваком оном, ко љуби и поштује слободу“. Књизи је
 цена за претплатнике 50 новчића а после ће стојати 75
 новчића.

— Београдска „Српска Независност“ дала се ове го-
 дине у подлиску свом у зле неке Schauerroman'e. Ту ти
 је нека „Зиер жена“ или (већ без тога „или“ не мо-
 же бити у насписима такве робе) „Невино на смрт осу-
 ђена“ па онда некаква „Марија и Тихомир“ или (е па да!)
 „Пештански нем просјак“. На ти је ту реч о „Тајни Ал-
 миног рођења“ па о „Тајној образина“. Па да се ту онда
 човеку кожа не жежи!

— Изашла је и четврта књига „Сочиненија В. Д. Спа-
 совича“, у Петрограду (8-мина стр. 432), у којој је сем
 других његових радова и опис његова путовања по Бу-
 гарској, Далмацији, Босни и Хрватовини.

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК.

— Богословско друштво. Богослови карловачке српске
 православне богословије основаше „Богословско књижевно
 друштво „Слогу“. Правила тога друштва одобрила је с не-
 ким допунама професорска колегија карловачке богословије
 и штампана су у 5. бр. овогодишњег „Српског Спона“. Ово
 су нови, радосни звуци са тога училишта, тако зна-
 менита за наш овдашњи народ, али до скоро веома запу-
 штена, звуци, који наговешћују лепшу будућност нашег
 свећеничког подмлатку. По (допуњену) §. другом друштву
 је смер: „да унапређује своје чланове у интелектуалном и
 моралном развиту њихову и у успривању њихове сире-
 ме за будући позив“. Из овога смера се већ види, да је у
 имену овога друштва сувишна реч „књижевно“, јер име
 треба да се подудара са појмом друштва. „Богословско у-
 дружење“ било би са свим доста. Још више ћемо се обра-
 довати, кад чујемо, да наши богослови озбиљно схватају
 горњи смер и да га са много воље и издржљивости (јер
 тога доста треба) испуњавају.

САДРЖАЈ: Песништво: Елегија на развалима куле Северове. Песма Лазанскога. Вјерина љубав. — Поука: О лук-
 сузу. У Латинима. — Уметност: Сретенска забава у Ср. Карловцима. — Књижевност: Илија II. Вуки-
 ћевих. Бранич српскога језика. — Ковчежић: Књижевни прикази. Књижевне белешке. Просветни гласник

„СТРАЖИЦОВО“ излази сваке недеље на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 и. за по
 год. 1 ф. 25 и. на четврт год. — За Србију и Приу Гору 12 динара на годину. — Рукописи се шаљу уредиштво у
 претплата књижари Луке Јоцића у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожина у Београду.